

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Edelen in Zeeland : macht, rijkdom en status in een laatmiddeleeuwse samenleving

Steensel, A. van

Citation

Steensel, A. van. (2010, June 23). *Edelen in Zeeland : macht, rijkdom en status in een laatmiddeleeuwse samenleving*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/15719>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/15719>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Inhoud

Woord vooraf			3
Inhoud			5
Inleiding			9
	1	Adelsgeschiedenis in de Nederlanden	10
	2	Vraagstelling	11
	3	Het middeleeuwse graafschap Zeeland	14
	4	Methode en bronnen	21
	5	Opbouw	26
Deel	I	Adeldom en edelen	29
Hoofdstuk	1	Edelen in de middeleeuwen	31
	1.1	Edelen en ridders in middeleeuws West-Europa	31
	1.2	Ridderadel in de Nederlanden	35
	1.3	Edelen, ambachtsheren en ridders in Zeeland	38
	1.4	Een crisis van de adel in de late middeleeuwen?	42
	1.5	Adeldom: woord, betekenis en gebruik	47
	1.6	De adel als sociale groep?	51
	1.7	Kenmerken van een adellijke levensstijl	57
	1.8	Conclusie	61
Hoofdstuk	2	Edelen in laatmiddeleeuws Zeeland	63
	2.1	Identificatiecriteria	63
	2.2	Waren ambachtsheren allen edelen?	66
	2.3	Sociale differentiatie en stratificatie	71
	2.4	De onderzoekspopulatie	76
	2.5	Continuïteit en vernieuwing	81
	2.6	Uitsterving en sociale mobiliteit	84
	2.7	Geografische mobiliteit en spreiding	89
	2.8	Conclusie	95
Deel	II	Adellijke rijkdom en macht	97
Hoofdstuk	3	Leengoederen, grondbezit en economische activiteiten	99
	3.1	Feodaliteit en leenbezit	99
	3.1.1	Ambachten en fiscale privileges	101
	3.1.2	Verdeling van het ambachtsbezit	107
	3.1.3	De ambachtsgevolgen	116
	3.2	Tienden en overige leengoederen	121
	3.3	Grondbezit	123

	3.3.1	Grondbezitsverhoudingen in Zeeland	124
	3.3.2	Edelen als grootgrondbezitters?	129
	3.4	Exploitatie en inkomsten	132
	3.5	Overige economische activiteiten	139
	3.6	Conclusie	143
Hoofdstuk	4	Ambten, politieke invloed en militaire macht	147
	4.1	Het ambacht als lokale machtsbasis	147
	4.2	Het grafelijke bestuur in Zeeland	152
	4.2.1	De hoge vierschaar, burggraaf en leenmannen	154
	4.2.2	Grafelijke rentmeesters	160
	4.2.3	Grafelijke baljuws en schouten	166
	4.2.4	Grafelijke dijkgraven	170
	4.3	Dienen buiten de Zeeuwse landsgrenzen	173
	4.3.1	Stadhouders en raadsheren te Den Haag	175
	4.3.2	De centrale instellingen te Mechelen en Brussel	178
	4.3.3	Rondom de vorst	180
	4.3.4	Balans: edelen in vorstelijke dienst	182
	4.4	De Staten van Zeeland	184
	4.5	Militaire activiteiten en verplichtingen	193
	4.6	Conclusie	203
Deel	III	De sociale reproductie van adeldom	205
Hoofdstuk	5	Familie, huwelijk en bezit	207
	5.1	Familie en geslacht	207
	5.2	Huwelijken	210
	5.2.1	Patronen en netwerken	212
	5.2.2	Het hoge segment	214
	5.2.3	Het modale segment	217
	5.2.4	Het lage segment	220
	5.2.5	Sociale mobiliteit	222
	5.3	Adellijke gezinnen	227
	5.3.1	Structuur en omvang	229
	5.3.2	Adellijke bastaarden	231
	5.3.3	Kinderen in kerk en klooster	234
	5.4	Familie en bezit	238
	5.4.1	Het erfrecht in Zeeland	239
	5.4.2	Huwelijk en bezit	242
	5.4.3	Vererving van leenbezit	246
	5.5	Conclusie	253
Hoofdstuk	6	Machtsuitoefening, netwerken en carrières	255
	6.1	Familie en sociale netwerken	255
	6.2	Macht en geweld	258

6.2.1	Veten en bloedwraak	258
6.2.2	Geweldpleging	261
6.3	Politieke conflicten	265
6.3.1	Partijstrijd in Zeeland, 1417-1428	266
6.3.2	Eigengereide edelen, 1432-1454	274
6.3.3	Adellijke machtsstrijd, 1477-1492	278
6.4	Edelen en de stad	285
6.4.1	Poorterschap, ambten en residentie	287
6.4.2	Adellijke netwerken in de steden	291
6.5	Patronage en ambtelijke carrières	297
6.5.1	Scholing en opvoeding	299
6.5.2	Carrièrepatronen	305
6.5.3	Materiële voordelen	309
6.5.4	Een nieuwe ambtsadel?	313
6.6	Conclusie	315
Hoofdstuk	7 Adellijke levensstijl en beeldvorming	319
7.1	De representatie van het voorgeslacht	319
7.1.1	Naamgeving	321
7.1.2	Heraldische wapens	326
7.1.3	<i>Memoria</i>	334
7.2	Ridderlijke idealen	339
7.2.1	Ridderlijke titels	340
7.2.2	Toernooien en ridderlijke reizen	348
7.2.3	De Orde van het Gulden Vlies	354
7.3	Architecturale representatie	357
7.3.1	Kasteelbezit	358
7.3.2	Het hof van Frank van Borssele	364
7.4	Culturele activiteiten en mecenaat	369
7.5	Conclusie	373
Slotbeschouwing		377
Summary		387
Bijlage	1. De onderzoekspopulatie van 1431	396
	2. De onderzoekspopulatie van 1475	397
	3. De onderzoekspopulatie van 1535	399
Lijst van afbeeldingen, kaarten en tabellen		401
Lijst van afkortingen en rekeneenheden		404
Geraadpleegde bronnen en literatuur		406

INHOUD

Curriculum Vitae	432
Stellingen	433